

Eduskunnan talousvaliokunta

26.9.2022

YmV@eduskunta.fi

Suomen Arkkitehtiliiton kirjallinen lausunto eduskunnan talousvaliokunnalle valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston uudelleen laadituksi direktiiviksi rakennusten energiatehokkuudesta, COM (2021) 802 final ja CON (2022) 222 final

Viite: Lausuntopyyntö 13.9.2022, UJ 19/2022 vp - U 26/2022 vp

Suomen Arkkitehtiliitto kiittää mahdollisuudesta esittää kantansa eduskunnan talousvaliokunnalle. Esitämme kirjallisen lausuntomme alussa kommenttimme direktiiviehdotuksen lisäyksestä, joka koskee aurinkoenergian käytön lisäämistä. Sen jälkeen kommentoimme koko uudelleen laadittua direktiiviehdotusta. Tämän jälkimmäisen osion olemme aiemmin lähettäneet jo ympäristövaliokuntaan.

Lisäys aiempaan ehdotukseen koskien aurinkoenergian käytön lisäämistä

Komissio on lisännyt aiempaan ehdotukseensa (COM(2022)230 final) uuden ehdotuksen aurinkoenergian käytön edistämisestä. Uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energiankäytön edistäminen on järkevää, mutta komission ratkaisu keskittyä pelkkään aurinkoenergiaan tuntuu perustelemattomalta. Valtioneuvosto on nostanutkin esille ehdotuksen vaikutukset muiden energialähteiden investointeihin ja energiamarkkinoihin. Suomen maantieteestä johtuen aurinkoenergian käyttöpotentiaali vaihtelee sekä Etelä- ja Pohjois-Suomen välillä että vuodenaikojen mukaan. Toimeenpanossa on huomioitava jäsenvaltioiden kansalliset olosuhteet, ilmasto-olosuhteet ja soveltuminen kansalliseen energijärjestelmään. Asuinrakennuksiin on Suomessa viime vuosina asennettu laajalti myös muita uusiutuvan energian lähteitä, kuten maalämpöpumppuja. Tulisiko nämäkin rakennukset varustaa myös aurinkoenergiajärjestelmillä?

Uusien rakennusten suunnittelussa aurinkoenergian - tai vaihtoehtoisesti muiden uusiutuvien energialähteiden käyttö - on hyvä ottaa huomioon. Ehdotettu aikataulu vain on liian nopea, erityisesti jos halutaan vaikuttaa rakennusten optimaaliseen sijaintiin jo kaavoitusvaiheessa. Olemassa olevista rakennuksista sekä julkisia ja kaupallisia rakennuksia että asuinrakennuksia ei tule pakottaa aurinkoenergiajärjestelmien asentamiseen määritellyssä aikataulussa. Aurinkoenergiarakenteet kehittyvät, joten tulevaisuuteen tähtääviä varauksia on harvoin järkevä tehdä, sillä muutaman vuoden päästä tarpeet voivat olla toisenlaisia. Energiatehokkuuden uudistukset ovat järkevää toteuttaa silloin, kun kiinteistössä tehdään muutenkin laajamittaisia korjauksia. Silloinkin on tarkoin harkittava, milloin aurinkoenergiajärjestelmä sopii kohteeseen niin, että siitä on oikeasti hyötyä suhteessa sen aiheuttamaan hiilipiikkiin ja niin, ettei samalla heikennetä esimerkiksi rakennuksen ominaispiirteitä. On tärkeää, että Suomi käyttää soveltamisalan rajaamisessa joustomahdollisuutta myös näihin tilanteisiin.

Yleistä

EU:n ilmasto- ja energiatavoitteissa on kunnianhimo kasvanut. Direktiiviehdotuksen tavoitteena on edistää energiatehokkuutta ja energiansäästöä sekä uusiutuvien energiamuotojen kehittämistä. Direktiiviehdotuksen tavoite

lisätä korjausrakentamisen määrää ja perusteellisuutta on kuitenkin ristiriidassa erittäin kiireellisten ilmastotavoitteiden kanssa. Rakentamisessa ilmastotavoitteiden saavuttaminen on hyvin vaikeaa jo nyt eikä tilannetta saisi huonontaa. Uusimman tiedon perusteella rakennusmateriaalien käyttö on energiankulutusta pahempi ilmastohaitta rakennuksissa ja rakentamisessa.

Pelkästään energiansäästön vuoksi toteutettavat, yli 500 000 rakennuksen 13,7 miljardin euron ennenaikaiset korjaukset aiheuttaisivat merkittävän hiilipiikin rakentamiseen, lisääisivät jätteitä ja ympäristökuormaa, neitseellisten materiaalien kulutusta ja rakentamisen ilmastovaikutuksia nopeasti. Sen sijaan energiansäästöllä saavutettavat hyödylliset ilmastovaikutukset toteutuisivat hitaasti vasta kymmenien vuosien kuluessa. Hiilipiikin haitat ja energiansäästön edut risteävät vasta noin 35-40 vuoden kuluttua ja aika pitenee sitä mukaa kun energiantuotanto puhdistuu.

Direktiiviehdotus on kovin teknologiapainotteinen eikä se huomioi mitenkään luonnollisia, sähköttömiä rakennusjärjestelmiä, joilla kuitenkin on suuri merkitys sekä energian säästämiseksi, käytön helppoudelle ja toimintavarmuudelle mm. sähkökatkoihin varautumisen kannalta.

Direktiivissä on merkittävä määrä uutta byrokratiaa, määräyksiä, valvontaa, pätevyysvaatimuksia ja rangaistuksia. Huomio ja niukat resurssit tulisi siirtää todelliseen rakennusten parantamisen edistämiseen eikä hallinnon ja valvontajärjestelmien lisäämiseen. Hallinnon lisääntyminen lisää koko aihepiirin torjuntaa rakennusten omistajien taholla. Ehdotuksessa on useita kohtia, jotka vaativat uutta lainsäädäntöä.

Uudisrakentaminen

Päästöttömän rakennuksen primäärienergiakulutuksen sitovat enimmäisarvot tulee asettaa kansallisesti. Jäsenvaltioiden energiantuotantojärjestelmät ja ilmasto-olosuhteet eroavat toisistaan ja jopa Suomen sisällä kaukolämmön tuotantotavat ja päästöt ovat erilaisia. Sen takia on tärkeää, että primäärienergiakulutuksen enimmäisarvot asetetaan mahdollisimman lähellä.

Olemassa olevat rakennukset

Kansallinen rakennusten perusparannussuunnitelma

Kansallisella rakennusten perusparannussuunnitelmalla voidaan määritellä järkevämmän, miten ja missä aikataulussa rakennuksia korjataan ja ottaa ilmastohyödyt paremmin huomioon kokonaisvaltaisesti.

Energiatehokkuutta koskevien vähimmäisvaatimusten vahvistaminen ja kustannusoptimaalisuuslaskenta

Suojeltujen rakennusten poistaminen poikkeusten listalta on suuri riski ja vahinko Suomen niukalle rakennusperinnölle. Tässä on syytä käyttää jäsenvaltioille sallittua poikkeamisvaltaa rakennuksille, jotka sisältyvät voimassa olevan direktiivin poikkeuksiin.

Energiatehokkuuden vähimmäistasot

Vuoteen 2025 mennessä kaikissa jäsenvaltioissa on otettava käyttöön rakennusten energiatehokkuusluokitus A-G, jossa huonoimpaan energialuokkaan kuuluu 15% rakennuskannasta. Nämä 15% on nostettava vuoteen 2030 mennessä luokkaan F ja vuoteen 2033 mennessä luokkaan E.

Vaatus on ongelmallinen, koska se tarkoittaisi rakennusten korjaamista pelkästään energiatehokkuuden parantamisen vuoksi ilman muuta korjaustarvetta. Käytännössä tällainen korjaaminen on vastoin vähähiilisyyden periaatteita, koska korjaaminen koskisi rakennusosia ja -materiaaleja, joilla saattaisi olla vielä kymmeniä vuosia käyttöaikaa. Ilmastonmuutoksen hillitsemisen näkökulmasta se olisi arvokkaiden raaka-aineiden hukkakäyttöä. Energiatehokkuutta parantavat korjaukset ovat taloudellisinta ja tarkoituksenmukaisinta toteuttaa silloin, kun rakennuksessa tehdään muitakin peruskorjauksia, ja jos energiatehokkuus on tosiasiallisesti heikko, ei vain laskennallisesti. Jäsenvaltioilla on itsellään kullakin paras käsitys olosuhteista ja keinoista, joilla peruskorjaukset kannattaa toteuttaa.

Olemassa olevien rakennusten energiatehokkuuden parantamisessa on korostettava suunnittelijoiden ja toteuttajien ammattitaitoa, jotta rakennusten rakennusfysikaalista toimivuutta ei pilata. Varovaisuutta on syytä noudattaa, kun lämmöneristävyyttä lisätään, ikkunoita vaihdetaan energiatehokkaammiksi ja kun asennetaan koneellisia tulo- ja poistoilmanvaihtokoneita lämmöntalteenotolla painovoimaisesti aiemmin toimineisiin kiinteistöihin. Näistä toimenpiteistä on valitettavasti tullut myös ongelmia kiinteistöille, sekä sisäilman osalta että rakenteiden toimivuuden osalta.

Suomen ilmasto-oloissa kesällä koko rakennesysteemin toimivuus kääntyy nurin, kun yhä useammin myös sisätilat jäädytetään ulkotilaa viileämmiksi. Myös ilmastonmuutoksen äärisääät kuormittavat rakennuksia ja niiden käyttäjiä jatkossa yhä ankarammin.

Komissiolle ei tule siirtää toimivaltaa muuttaa EU-tasoisia enimmäisraja-arvoja silloin, kun ne koskisivat eri jäsenvaltioissa erilaisia energiankulutuksia. Kansalliset erityispiirteet voidaan huomioida paremmin asettamalla raja-arvot itse.

Perusparannuspassit ja energiatodistukset

On hyvä kannustaa rakennusten omistajia pitämään rakennuksensa kunnossa ja korjaamaan niitä oikea-aikaisesti. Perusparannuspassi voi olla tähän hyvä keino, mutta se kannattaisi nivoa yhteen jo olemassa olevien työkalujen kanssa, kuten esimerkiksi jo nyt pakollinen käyttö- ja huolto-ohje.

Tämä on myös resurssi- ja aikataulukysymys. Komissio ehdottaa perusparannuspassin laatijaksi pätevää ja sertifioitua asiantuntijaa, jonka tulisi käydä jokaisessa kohteessa paikan päällä. Aikataulu on koko rakennuskantaa ajatellen aika nopea, kun järjestelmä tulisi ottaa käyttöön jo joulukuun 2024 loppuun mennessä. Samaan tapaan myös energiatodistusten riippumattoman ja osaavan laatijan tulee käydä kohteissa paikan päällä.

Molemmissa tapauksissa ongelmaksi voi muodostua ammattitaitoisten ja sertifioitujen osaajien määrä. Jo nyt rakennusalalla kärsitään jatkuvasta työvoimapulasta ja rakennusvalvonnat eivät ehdi hoitaa nykyisiä tehtäviään. Jonkun on huolehdittava valvontajärjestelmästä ja sanktioista. Ehdotus tulee aiheuttamaan taloudellisia vaikutuksia myös kunnille, mikäli valvonta, toimeenpano ja oikaisuvaatimusten käsittely päätetään siirtää niiden muutenkin jo kuormitetuille harteille. Energiatodistusten poikkeuslistaan ei tule toistaiseksi puuttua.

Rakennusten omistajille uhkana on, että passien ja energiatodistusten laatimisen hinnat nousevat ja etteivät energiakorjaukset enää maksaisi itseään takaisin energiasäästöinä. Suomessa rakennukset ovat muuhun Eurooppaan verrattuna jo nyt kokonaisuutena varsin energiatehokkaita. Taantuvilla alueilla rakennusten energiatehokkuuden

parantamisvelvoite voi osoittautua ylitsepääsemättömäksi esteeksi taloudellisesti. Tilanne voi johtaa rakennusten ennenaikaiseen purkamiseen. Lisäksi tulee aina muistaa, että energiatehokkuusluokat ovat laskennallisia.

Taloudelliset kannustimet ja markkinoiden esteet

Taloudellisista kannustimista Suomessa on juuri esitelty yksi veromuoto, jolla kannustetaan rakennusten korjaamiseen. Vaikka kiinteistöveron uudistuksessa ei olekaan kyse energiatehokkuuden parantamisesta, se voi siihenkin vaikuttaa. Esitellyssä lakiuudistuksessa peruskorjaus ei enää nosta rakennuksen kiinteistöveroluokkaa, kuten nykyisin. Tällä on erittäin kannustava vaikutus kiinteistönomistajien haluun kunnostaa rakennuksiaan, kun peruskorjaajaa ei jatkossa enää rangaista kiinteistöveron korotuksella.

Kestävän liikkuvuuden infrastruktuuri

Polkupyörien pysäköintipaikkojen edellyttäminen nykyistä suuremmassa mittakaavassa on hyvä tavoite, muttei se mielestämme suoraan liity rakennusten energiatehokkuuteen. Asumisen hiilijalanjälkeä lisääntyvä pyöräily toki pienentää. Sähköajoneuvojen latauspisteiden määrä tuntuu aika suurelta, mutta räjähdysmäisesti lisääntyvä sähköautojen määrä tulee todennäköisesti hoitamaan tämänkin kysymyksen markkinaehtoisesti ilman että siitä tarvitsee direktiivitasoista ohjausta.

Tekniset järjestelmät

Päästöttömät uudisrakennukset olisi varustettava mittaus- ja valvontalaitteilla sisäilman laadun seurantaan ja säätöä varten. Tätä todella tarvitaan, sillä yksisilmäinen energiatehokkuuden parantaminen ilman ilmastomuutoksen aiheuttamien säärasitusten ja rakennusten huomioimista ja rakenteiden fysikaalisen toimivuuden varmistamista johtaa suuriin sisäilmariskeihin, jotka on todettu jo nykyisten matalaenergiarakennusten kohdalla. Olemassa olevilta rakennuksilta tätä ei kuitenkaan tule vaatia.

Helsingissä 26.9.2022

Suomen Arkkitehtiliitto

Henna Helander,
puheenjohtaja